

Ireneusz DRABIK

Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach

TENDENCJE ZMIAN W PRZEPLYWACH BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

Streszczenie. W artykule przedstawiono aktualne tendencje w kształtowaniu się bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), traktowanych jako najbardziej zaawansowana forma internacjonalizacji przedsiębiorstwa, tj. wymagająca największego zaangażowania zasobów i umiejętności w zmiennym oraz złożonym otoczeniu międzynarodowym. Na podstawie źródeł informacji publikowanych przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) przeanalizowano wielkość, dynamikę i strukturę przepływów BIZ w gospodarce światowej. Wzrost znaczenia krajów rozwijających się i przedsiębiorstw z nich pochodzących w globalnych przepływach BIZ powoduje, że zmienia się tradycyjne postrzeganie BIZ jako formy międzynarodowych przepływów kapitałowych, które są dokonywane przede wszystkim w grupie krajów rozwiniętych.

Słowa kluczowe: gospodarka światowa, ekspansja zagraniczna, internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa, korporacja transnarodowa, międzynarodowe przepływy kapitału, bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

TENDENCIES IN FLOWS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN THE MODERN GLOBAL ECONOMY

Summary. The article presents the current trends in the development of the foreign direct investment (FDI), treated as the most advanced form of internationalization of the company, i.e. requiring the greatest commitment of resources and skills in a changing and complex international environment. On the basis of sources of information published by the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), the size, dynamics and structure of international flows of direct investment were analysed. Companies established in developing countries and such countries themselves are becoming more and more important in global FDI flows, which causes changes to the traditional perception of FDI as a form of international capital flows, which are made primarily in the group of developed countries.

Keywords: global economy, foreign expansion, internationalization and globalization of a company, transnational corporation, international capital flows, foreign direct investment.

Wprowadzenie

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) są najwyższą formą internacjonalizacji przedsiębiorstwa, a jednocześnie szczególnym rodzajem międzynarodowych przepływów kapitału, realizowanych przede wszystkim przez korporacje transnarodowe. Przepływy BIZ są jednym z czynników wywierających wpływ na bezpieczeństwo ekonomiczne zarówno krajów przyjmujących inwestorów zagranicznych (importerzy BIZ), jak i tych, z których kapitał pochodzi (określanych jako kraje macierzyste – eksporterzy BIZ)¹. Wzrost zakresu internacjonalizacji działalności, w tym przez realizację strategii bezpośredniego inwestowania na rynkach zagranicznych, należy traktować jako ważny czynnik konkurencyjności współczesnego przedsiębiorstwa w warunkach niepewności². Ekonomiczne efekty zaangażowania przedsiębiorstwa w formie BIZ są najczęściej postrzegane jako korzyści i koszty ekspansji zagranicznej z punktu widzenia krajów przyjmujących lub macierzystych³.

W literaturze przedmiotu można znaleźć różne definicje BIZ. Przykładowo, jak piszą P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, BIZ polegają na „ulokowaniu kapitału (długoterminowego) w przedsiębiorstwie innego kraju w celu uzyskania trwałego wpływu na jego działalność i osiągnięcia z tego tytułu zysków. Przedsiębiorstwo przekazujące za granicę kapitał w formie rzeczowej lub pieniężnej może się przy tym stać wyłącznym właścicielem lub współwłaścicielem przedsiębiorstw działających w kraju lokaty. Warto przy okazji odnotować, iż wielkość inwestycji bezpośrednich danego podmiotu za granicą zwiększa się nie tylko na skutek przekazania kapitału, lecz także przez reinwestowanie w przedsiębiorstwie zagranicznym zysku zamiast transferowania go do kraju”⁴. BIZ występują w postaci tzw. *brownfield investment*, polegających na zakupie całości lub części istniejącego

¹ Z. Grzywna (red.): Bezpieczeństwo – ujęcie kompleksowe. WZMiJO, Katowice 2012; Z. Grzywna (red.): Bezpieczeństwo w procesach globalizacji – dziś i jutro. Tom I i II. WZMiJO, Katowice 2013; Z. Grzywna (red.): Współczesne zagrożenia w zarządzaniu i bezpieczeństwie. WZMiJO, Katowice 2014; M. Labuzik, P. Dziekański, A. Olak: Polityka bezpieczeństwa w warunkach integracji europejskiej. Bezpieczeństwo, globalizacja – zarys problematyki. Stowarzyszenie „Nauka Edukacja Rozwój”, Ostrowiec Świętokrzyski 2013; A. Olak: Bezpieczeństwo i zagrożenia społeczne – zarys problematyki. Wydawnictwo Amelia, Rzeszów 2012; A. Olak, P. Nečas, F. Kozaczuk, A. Krauz: Edukacja a poczucie bezpieczeństwa. Wydawnictwo Amelia, Rzeszów 2012; A. Olak, I. Oleksiewicz (red.): Bezpieczeństwo i zagrożenia współczesnego świata. MAX-DRUK, Rzeszów 2008.

² A. Limański, R. Milic-Czerniak (red.): Funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w warunkach niepewności. WZMiJO, Katowice 2010; A. Limański, R. Milic-Czerniak (red.): Konkurencyjność podmiotów gospodarczych w warunkach niepewności. WZMiJO, Katowice 2011.

³ A. Limański, I. Drabik: Ekonomiczne konsekwencje działalności inwestycyjnej korporacji transnarodowych, [w:] Z. Grzywna (red.): Nowoczesne rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. WZMiJO, Katowice 2011, s. 7-28.

⁴ P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski: Międzynarodowe stosunki ekonomiczne. PWE, Warszawa 2002, s. 119-120.

przedsiębiorstwa na rynku zagranicznym, lub *greenfield investment*, czyli inwestycji od podstaw, których istotą jest utworzenie całkowicie nowego podmiotu gospodarczego zlokalizowanego poza krajem macierzystym inwestora. Wejście na rynek zagraniczny poprzez inwestycje typu *brownfield* lub *greenfield* wiąże się z określonymi korzyściami i ograniczeniami⁵.

Instrumentem mierzącym natężenie ekspansji inwestycyjnej są w znacznej mierze wartości przepływów BIZ. Informacje o skali i intensywności napływu (importu) BIZ pozwalają na ocenę poziomu rzeczywistej atrakcyjności inwestycyjnej kraju przyjmującego, natomiast dane dotyczące odpływu (eksportu) świadczą o znaczeniu i sile inwestycyjnej przedsiębiorstw wywodzących się z tych krajów oraz możliwościach ich ponadnarodowej działalności.

Celem artykułu jest przedstawienie aktualnych tendencji zmian w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce światowej w warunkach zachodzących procesów globalizacji. Wykorzystując najnowsze dane opublikowane w 2013 roku przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD), przeanalizowano procesy napływu i odpływu BIZ w poszczególnych regionach świata w latach 2007-2012, ich przyczyny i skutki.

1. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Fundamentalne znaczenie w kształtowaniu wielkości i struktury inwestycji zagranicznych w danym kraju mają polityka państwa wobec korporacji transnarodowych oraz wynikające stąd relacje w układzie „państwo – korporacje transnarodowe”. W ostatnich latach w większości krajów zauważalna jest tendencja do tworzenia warunków sprzyjających lokowaniu inwestycji zagranicznych. Takie podejście należy traktować jako ważny wyróżnik współczesnego systemu gospodarki rynkowej w skali globalnej (przejaw globalizacji gospodarki), a jego skutkiem na zasadzie sprzężenia zwrotnego jest określony wpływ korporacji na gospodarkę krajów przyjmujących inwestycje.

Kształtowanie w poszczególnych krajach podobnych i jednocześnie korzystnych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych dla działalności korporacji i napływu kapitału

---

⁵ A. Limański, I. Drabik: Marketing międzynarodowy. Difin, Warszawa 2010, s. 56-59; I. Drabik: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a kształtowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw w gospodarce globalnej, [w:] J. Pyka (red.): Nowoczesność przemysłu i usług. Procesy restrukturyzacji i konkurencyjność w przemyśle i usługach. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Oddział w Katowicach – Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego w Katowicach – Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Katowice 2007, s. 411-420; R. Oczkowska: Międzynarodowa ekspansja przedsiębiorstw w warunkach globalizacji. Motywy – strategie – tendencje. Difin, Warszawa 2013, s. 220; M. Rozkwitalska: Zarządzanie międzynarodowe. Difin, Warszawa 2007, s. 170-171; J. Rymarczyk: Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa. PWE, Warszawa 2004, s. 190-192.

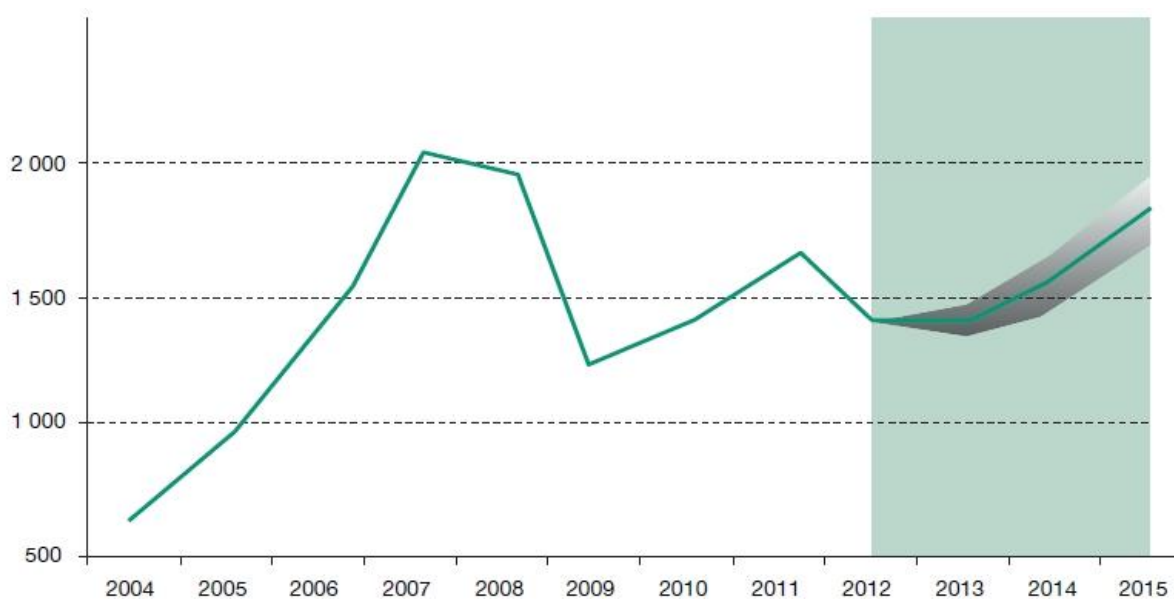
zagranicznego odbywa się na różne sposoby. Wiele krajów podejmuje indywidualne i autonomiczne działania w celu przyciągnięcia kapitału zagranicznego, co bardzo często odbywa się na podstawie porozumień o charakterze bilateralnym między krajem przyjmującym a krajem macierzystym korporacji. Skutkiem takich działań mogą być szczególnie korzystne warunki lokowania kapitału dla wszystkich przedsiębiorstw, o różnej wielkości i różnych możliwościach inwestycyjnych, pochodzących z kraju będącego stroną porozumienia. Innym sposobem są negocjacje i poczynione w ich wyniku ustalenia, także o charakterze bilateralnym, między przedstawicielami kraju przyjmującego a konkretną, zazwyczaj dużą korporacją transnarodową w celu określenia warunków realizacji danego projektu inwestycyjnego. W końcu możliwe są wielostronne negocjacje i ustalenia przedstawicieli wielu krajów, podejmowane na forach organizacji międzynarodowych lub ugrupowań integracyjnych, zmierzające do określenia jednolitych warunków przepływu kapitału w skali międzynarodowej i lokowania inwestycji. W warunkach globalizacji siła przetargowa największych korporacji wobec krajów przyjmujących uległa wzmocnieniu, toteż są one w stanie – korzystając z różnych płaszczyzn działania – skutecznie kształtować korzystne dla siebie zmiany polityki wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych⁶.

Pomimo tworzenia generalnie korzystnych warunków inwestowania w poszczególnych krajach i regionach na podstawie analizy danych Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) można stwierdzić, że w 2012 roku globalny napływ BIZ spadł o 18,2% w porównaniu z rokiem wcześniejszym i osiągnął wartość 1,35 bln USD. Oznacza to, że odzyskiwanie rekordowego poziomu BIZ z 2007 roku, kiedy odnotowano nieco ponad 2 bln USD, trwa dłużej niż oczekiwano, głównie z powodu globalnej niestabilności gospodarczej i politycznej niepewności. Warto zauważyć, że w latach 2010 i 2011 odnotowano wzrost napływu BIZ (było to odpowiednio 1,41 bln USD i 1,65 bln USD) w porównaniu z ich gwałtownym załamaniem w 2009 roku (1,22 bln USD), ale były to wartości wciąż mniejsze niż we wspomnianym 2007 roku. Według UNCTAD inwestycje bezpośrednie w 2013 roku kształtowały się na poziomie zbliżonym do 2012 roku, tj. około 1,45 bln USD. Bardziej wyraźny wzrost globalnego napływu BIZ powinien nastąpić w latach 2014-2015, choć – jak się zauważa – prognoza ta jest obciążona dużym ryzykiem⁷ (rys. 1).

---

⁶ I. Drabik: Rola i znaczenie podmiotów niepaństwowych w kształtowaniu współczesnych stosunków międzynarodowych, [w:] A. Limański, I. Drabik (red.): Współczesne problemy zarządzania bezpieczeństwem w aspekcie zagrożeń w Polsce, na Słowacji i Ukrainie. WSZMiJO, Katowice 2012, s. 20-37.

⁷ World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development. United Nations, New York – Geneva 2013.

Rys. 1. Globalny napływ BIZ w latach 2004-2012 oraz przewidywania na lata 2013-2015 (w mld USD)

Fig. 1. Global FDI inflows in the years 2004-2012 and forecasts for 2013-2015 (in billion USD)

Źródło: World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development. United Nations, New York – Geneva 2013, s. xii.

Lokowanie inwestycji w danym kraju oznacza, że w jego gospodarce zostanie produkcyjnie wykorzystany swoisty „pakiet inwestycyjny” przedsiębiorstwa zagranicznego, obejmujący transfer kapitału, technologii, kwalifikacji, metod organizacji, zarządzania, marketingu. Efekty BIZ w kraju przyjmującym w pierwszej kolejności są rozpatrywane w kontekście zwiększenia podaży kapitału. Niejednokrotnie powyższy efekt jest traktowany jako podstawowy, najbardziej pożądaný i możliwy do natychmiastowego osiągnięcia, tj. następujący bezpośrednio po zaangażowaniu inwestycyjnym korporacji w określonym kraju. Zaangażowanie korporacji może także pobudzić inwestycje innych przedsiębiorstw zagranicznych wchodzących na dany rynek (w ramach kooperacji lub przedsięwzięć o charakterze konkurencyjnym) oraz stymuluje inwestycje krajowe o charakterze komplementarnym.

Jednak z wielu powodów wpływu inwestycji zagranicznych na zwiększenie podaży kapitału nie należy przeceniać. W praktyce często występuje zjawisko niedostatecznego poziomu zaangażowania kapitałowego korporacji względem potrzeb danej gospodarki. Wśród negatywnych aspektów napływu inwestycji bezpośrednich do danego kraju można wymienić ich niestabilny charakter, czego świadkami jesteśmy w ostatnich latach. Ponadto wartość napływu inwestycji i ich specyfika są zależne od celów korporacji i decyzji w nich podejmowanych, na co stosunkowo niewielki wpływ ma kraj przyjmujący (choć może próbować przyciągać inwestorów przez zastosowanie określonych zachęt, np. tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, zwolnienia podatkowe itp.).

Szczegółowa analiza danych UNCTAD dotyczących napływu BIZ w skali globalnej wskazuje, że w 2012 roku – po raz pierwszy w historii – kraje rozwijające się wchłonęły więcej BIZ niż kraje rozwinięte (tabela 1). W 2012 roku odnotowano napływ BIZ w wysokości 702,8 mld USD do krajów rozwijających się, podczas gdy do krajów rozwiniętych napływ ten wyniósł 560,7 mld USD. Tym samym kraje rozwijające się osiągnęły 52% globalnego napływu BIZ w 2012 roku.

Rok 2012 charakteryzował się bardzo dużym spadkiem napływu BIZ do krajów rozwiniętych (560,7 mld USD, podczas gdy w 2011 roku było to 820,0 mld USD – spadek o 31,6%). Gwałtowny spadek napływu BIZ odnotowano w krajach Unii Europejskiej (spadek o 41,5%), natomiast mniejszy w Ameryce Północnej (21,6%). W ten sposób w 2012 roku napływ BIZ do krajów rozwiniętych stanowił około 42% globalnego napływu.

Tabela 1

Napływ (import) bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie w latach 2007-2012
(w mln USD)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Świat	2 002 695	1 816 398	1 216 475	1 408 537	1 651 511	1 350 926
Kraje rozwinięte, w tym m.in.:	1 319 893	1 026 531	613 436	696 418	820 008	560 718
<i>Europa</i>	<i>906 531</i>	<i>571 797</i>	<i>404 791</i>	<i>429 230</i>	<i>472 852</i>	<i>275 580</i>
<i>Unia Europejska</i>	<i>859 118</i>	<i>545 325</i>	<i>359 000</i>	<i>379 444</i>	<i>441 557</i>	<i>258 514</i>
<i>Ameryka Północna</i>	<i>332 772</i>	<i>367 919</i>	<i>166 304</i>	<i>226 991</i>	<i>268 323</i>	<i>212 995</i>
Kraje rozwijające się, w tym m.in.:	589 430	668 439	530 289	637 063	735 212	702 826
<i>Afryka</i>	<i>51 274</i>	<i>58 894</i>	<i>52 964</i>	<i>43 582</i>	<i>47 598</i>	<i>50 041</i>
<i>Azja</i>	<i>364 899</i>	<i>396 152</i>	<i>324 688</i>	<i>400 687</i>	<i>436 150</i>	<i>406 770</i>
<i>Ameryka Łacińska i Karaiby</i>	<i>171 929</i>	<i>210 679</i>	<i>150 150</i>	<i>189 855</i>	<i>249 432</i>	<i>243 861</i>
Kraje w okresie transformacji, w tym m.in.:	93 371	121 429	72 750	75 056	96 290	87 382
<i>Europa Południowa i Wschodnia</i>	<i>13 187</i>	<i>13 257</i>	<i>8 577</i>	<i>4 592</i>	<i>7 202</i>	<i>4 235</i>
WNP	78 434	106 608	63 514	69 650	88 040	82 281

Źródło: Opracowanie własne na podstawie World Investment Report 2013..., op. cit., s. 215-216.

Analiza łącznego napływu BIZ do poszczególnych części świata w 2012 roku wskazuje, że rozwijające się kraje azjatyckie, które przyjęły 30,1% światowego napływu BIZ (406,8 mld USD), po raz pierwszy w historii zdominowały inne regiony. Szczególnie gwałtownie BIZ spadły natomiast w rozwiniętych krajach europejskich. O ile jeszcze w 2011 roku napłynęło do tych krajów 28,6% światowego strumienia BIZ (472,9 mld USD), o tyle w 2012 roku było to już tylko 20,4% (275,6 mld USD). W 2012 roku zmalały również BIZ w Ameryce Północnej (213 mld USD, tj. 15,8% udziału w światowym napływie BIZ) w porównaniu

z 2011 rokiem (268,3 mld USD, tj. 16,2% udziału). Z kolei rozwijające się kraje Ameryki Łacińskiej i Karaibów odnotowały napływ BIZ na zbliżonym poziomie w latach 2011 (249,4 mld USD, tj. 15,1% udziału w światowym napływie BIZ) i 2012 (243,9 mld USD, tj. 18,1%). Co ciekawe, w 2012 roku kraje Ameryki Łacińskiej i Karaibów po raz pierwszy w historii odnotowały wyższą wartość napływu BIZ w porównaniu z rozwiniętymi krajami Ameryki Północnej (a jeszcze w 2007 roku napływ ten był prawie dwukrotnie mniejszy). Niezmiernie marginalne znaczenie na mapie globalnego napływu BIZ ma kontynent afrykański. W 2012 roku kraje afrykańskie przyjęły nieco ponad 50 mld USD w formie BIZ, co stanowiło zaledwie 3,7% światowych przepływów kapitałowych.

Wśród odbiorców BIZ na świecie w 2012 roku wciąż dominującą rolę odgrywały USA, pomimo spadku wartości napływu o ponad $\frac{1}{4}$ w porównaniu z 2011 rokiem. W 2012 roku napływ BIZ do USA osiągnął 167,6 mld USD, podczas gdy w 2011 roku było to aż 226,9 mld USD. Nieznaczny spadek napływu BIZ w 2012 roku odnotowały Chiny (z poziomu blisko 124 mld USD w rekordowym dla chińskiej gospodarki 2011 roku do 121,1 mld USD w 2012 roku, tj. spadek o 2,3%) i tym samym kraj ten po raz kolejny zajął drugie miejsce pod względem napływu BIZ. W 2012 roku trzecie miejsce zajął Hongkong (74,6 mld USD), zastępując Belgię, która wypadła z grupy największych importerów BIZ w 2012 roku. Na kolejnych miejscach uplasowały się Brazylia, Brytyjskie Wyspy Dziewicze, Wielka Brytania, Australia, Singapur, Rosja i Kanada. Udział dziesięciu największych odbiorców w globalnym napływie BIZ w 2012 roku wyniósł około 57%. Co ciekawe, w pierwszej dziesiątce największych importerów BIZ ponad połowa to kraje z grupy rozwijających się lub transformujących się (Chiny, Hongkong, Brazylia, Brytyjskie Wyspy Dziewicze, Singapur, Rosja), natomiast grupę krajów rozwiniętych reprezentowały tylko USA, Wielka Brytania, Australia i Kanada. W ostatnich latach widoczna jest rosnąca rola krajów rozwijających się w przepływach BIZ, szczególnie Chin i Brazylii. Co więcej, BIZ lokowane dotychczas w Chinach to przede wszystkim inwestycje typu *greenfield*. Warto też zwrócić uwagę, że chińskie przedsiębiorstwa w coraz większym stopniu same zaczynają występować w roli inwestorów zagranicznych.

2. Odływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

W badaniach ekspansji inwestycyjnej korporacji transnarodowych w formie BIZ dużo uwagi poświęca się gospodarkom krajów przyjmujących inwestorów zagranicznych, ale nie mniej ważna jest analiza sytuacji gospodarek macierzystych. Z punktu widzenia efektów na rynku macierzystym należy rozróżnić dwa rodzaje inwestycji: horyzontalne i wertykalne, charakteryzujące się m.in. odmiennymi motywacjami podejmowania, wewnątrz korporacyjną strukturą i powiązaniem filii. BIZ o charakterze horyzontalnym są motywowane przede

wszystkim potrzebą opanowania zagranicznych rynków zbytu na produkty danej korporacji. Zaangażowanie w tego rodzaju inwestycje następuje w celu uzyskania lepszego dostępu do lepszej możliwości obsługi rynków zagranicznych. Produkty wytwarzane na potrzeby poszczególnych rynków mają z reguły podobny charakter. Natomiast BIZ o charakterze wertykalnym są motywowane przede wszystkim dostępem do tańszych zasobów (głównie siły roboczej) oraz zdolności wytwórczych za granicą. Motywy zasobowe i efektywnościowe są połączone z fragmentaryzacją procesu produkcyjnego i delokalizacją wybranych faz przetwarzania produktów do krajów o niskich cenach nakładów produkcyjnych i czynników wytwórczych⁸.

Oddziaływanie BIZ o charakterze horyzontalnym na gospodarkę macierzystą zależy od tego, czy inwestycje służą zastąpieniu istniejącego eksportu przez produkcję na miejscu (za granicą), czy też jest to wejście na rynek wcześniej nieobsługiwany przez korporację. W pierwszym i najczęściej spotykanym przypadku rezultatem jest wyparcie krajowej produkcji i krajowego eksportu przez produkcję międzynarodową. Natomiast w drugim przypadku może nastąpić efekt pobudzenia gospodarki macierzystej przez wytwarzanie w kraju oraz dostawy za granicę określonych dóbr, w tym zaopatrzeniowych (względnie stale i w dużych partiach).

Jeśli chodzi o wpływ BIZ o charakterze wertykalnym na gospodarkę kraju macierzystego inwestora, to trzeba podkreślić, że ten rodzaj inwestycji jest związany z przemieszczeniem wybranych faz procesu produkcyjnego za granicę. Natychmiastowym rezultatem będzie ograniczenie produkcji oraz zatrudnienia w kraju macierzystym. Jednak w sytuacji gdy obniżka kosztów produkcji umożliwi przedsiębiorstwu wzrost konkurencyjności produktów oraz ich sprzedaży na rynkach zagranicznych, to efektem końcowym może być zwiększenie aktywności w obrębie komplementarnych działań, tworzących wartość dodaną przedsiębiorstwa w kraju macierzystym.

W krótkim okresie zarówno BIZ horyzontalne, jak i wertykalne mogą skutkować negatywnym wpływem na gospodarkę kraju macierzystego inwestora, co przejawia się w postaci ograniczenia produkcji i zatrudnienia. Sytuacja może zmienić się w dłuższym okresie w przypadku wystąpienia zjawiska komplementarności produkcji krajowej powiązanej z odpływem BIZ o charakterze wertykalnym⁹.

W aktywności inwestycyjnej polegającej na podejmowaniu BIZ wciąż widoczna jest dominacja krajów rozwiniętych w stosunku do krajów rozwijających się i transformujących gospodarkę. Jednak wspomniana dominacja w ostatnim czasie maleje. O ile w 2011 roku udział przedsiębiorstw pochodzących z krajów rozwiniętych w globalnych inwestycjach na rynkach zagranicznych wynosił 70,5% (1183,1 mld USD), o tyle w 2012 roku było to już

---

⁸ M. Jaworek: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki. TNOiK, Toruń 2006, s. 19-20.

⁹ A. Zorska: Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania. PWE, Warszawa 2007, s. 271-274.

tylko 65,4% (909,4 mld USD) tej wartości, w tym znacząco spadło zaangażowanie inwestorów pochodzących z krajów Unii Europejskiej. Jednocześnie wzrósł analogiczny wskaźnik charakteryzujący aktywność inwestycyjną przedsiębiorstw z krajów rozwijających się. W 2011 roku kształtował się na poziomie 25,2% (422,1 mld USD), a w 2012 wzrósł do 30,6% (426,1 mld USD). Warto podkreślić, że w latach wcześniejszych wspomniana dominacja inwestorów z krajów rozwiniętych nad pochodzącymi z krajów rozwijających się i transformujących gospodarkę była jeszcze wyraźniejsza.

Analiza łącznego odpływu BIZ w 2012 roku wskazuje, że przedsiębiorstwa pochodzące z rozwiniętych krajów Ameryki Północnej wyeksportowały 27,5% (382,8 mld USD) światowych BIZ. Nieco mniejsze udziały miały przedsiębiorstwa z Unii Europejskiej – 23,2% (323,1 mld USD) i rozwijających się krajów azjatyckich – 22,2% (308,2 mld USD). W globalnym odpływie BIZ w 2012 roku wzrósł udział krajów rozwijających się z Ameryki Łacińskiej i Karaibów, który wyniósł 7,4% (103,0 mld USD). Niewielką rolę w odpływach BIZ, podobnie jak w przypadku ich napływu, odgrywają przedsiębiorstwa z krajów afrykańskich. W 2012 roku kraje te wyeksportowały 14,3 mld USD, co stanowiło zaledwie 1,0% światowego eksportu kapitału w formie BIZ (tabela 2).

Tabela 2

Odpływ (eksport) bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie w latach 2007-2012
(w mln USD)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Świat	2 272 049	2 005 332	1 149 776	1 504 928	1 678 035	1 390 956
Kraje rozwinięte, w tym m.in.:	1 890 420	1 600 707	828 006	1 029 837	1 183 089	909 383
<i>Europa</i>	<i>1 329 455</i>	<i>1 043 564</i>	<i>429 790</i>	<i>598 007</i>	<i>609 201</i>	<i>384 973</i>
<i>Unia Europejska</i>	<i>1 257 890</i>	<i>982 036</i>	<i>381 955</i>	<i>497 801</i>	<i>536 499</i>	<i>323 131</i>
<i>Ameryka Północna</i>	<i>458 145</i>	<i>387 573</i>	<i>306 556</i>	<i>339 122</i>	<i>446 505</i>	<i>382 808</i>
Kraje rozwijające się, w tym m.in.:	330 033	344 034	273 401	413 220	422 067	426 082
<i>Afryka</i>	<i>11 081</i>	<i>10 080</i>	<i>6 281</i>	<i>9 311</i>	<i>5 376</i>	<i>14 296</i>
<i>Azja</i>	<i>238 544</i>	<i>235 090</i>	<i>211 525</i>	<i>283 972</i>	<i>310 612</i>	<i>308 159</i>
<i>Ameryka Łacińska i Karaiby</i>	<i>80 257</i>	<i>97 773</i>	<i>55 512</i>	<i>119 236</i>	<i>105 154</i>	<i>103 045</i>
Kraje w okresie transformacji, w tym m.in.:	51 596	60 591	48 369	61 872	72 880	55 491
<i>Europa Południowa i Wschodnia</i>	<i>1 500</i>	<i>1 955</i>	<i>1 297</i>	<i>205</i>	<i>282</i>	<i>53</i>
<i>WNP</i>	<i>50 020</i>	<i>58 489</i>	<i>47 090</i>	<i>61 532</i>	<i>72 451</i>	<i>55 174</i>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie World Investment Report 2013..., op. cit., s. 215-216.

Pomimo widocznego spadku zaangażowania największym eksporterem kapitału wciąż pozostają przedsiębiorstwa pochodzące z USA. W 2012 roku kraj ten wyeksportował 328,9 mld USD (w 2011 roku było to blisko 400 mld USD). Do grupy największych inwestorów należy również zaliczyć Japonię, w przypadku której w 2012 roku – w przeciwieństwie do USA – odnotowano znaczący wzrost zaangażowania inwestycyjnego na rynkach zagranicznych (122,6 mld USD) w porównaniu z rokiem wcześniejszym (107,6 mld USD). Kolejne miejsca wśród największych inwestorów zajmują: Chiny, Hongkong, Wielka Brytania, Niemcy, Kanada, Rosja, Szwajcaria i Brytyjskie Wyspy Dziewicze. W pierwszej dziesiątce największych eksporterów BIZ na świecie w 2012 roku dominowały, podobnie jak w latach wcześniejszych, kraje rozwinięte, których odnotowano aż sześć (USA, Japonia, Wielka Brytania, Niemcy, Kanada, Szwajcaria). Ponadto duże wartości kapitału zaangażowanego za granicą odnotowano w przypadku trzech krajów rozwijających się (Chiny, Hongkong i Brytyjskie Wyspy Dziewicze), a także jednego transformującego gospodarkę (Rosja). W 2012 roku udział wymienionych wyżej dziesięciu największych eksporterów w globalnym odpływie kapitału w formie BIZ wynosił ok. 68%.

Podsumowanie i wnioski

W wyniku przeprowadzonej analizy stanu i struktury BIZ w latach 2007-2012 stwierdzono wyraźne przesunięcie napływu BIZ w kierunku krajów mniej rozwiniętych. Jest to rezultatem strategii największych korporacji transnarodowych, które starając się poprawić swoją konkurencyjność, podejmują ekspansję na szybko rozwijające się rynki i poszukują nowych sposobów ograniczania kosztów. Ponadto wzrost światowych cen wielu surowców jest dodatkowym czynnikiem stymulującym napływ BIZ do tych krajów rozwijających się, które dysponują bogatymi zasobami naturalnymi. Jeśli chodzi o odpływ BIZ, to wprawdzie wciąż dokonuje się on przede wszystkim z grupy krajów rozwiniętych, jednak i w tym przypadku widoczny jest wzrost zaangażowania korporacji pochodzących z krajów rozwijających się, zwłaszcza azjatyckich, co odbywa się kosztem korporacji północnoamerykańskich czy zachodnioeuropejskich. Tym samym zmienia się dotychczasowe postrzeganie przepływów BIZ jako procesu, w którym dominującą rolę odgrywają głównie kraje najwyżej rozwinięte.

Oddziaływanie BIZ na gospodarkę kraju przyjmującego i eksportującego ten rodzaj inwestycji będzie zależało od różnicowania poszczególnych krajów pod względem sytuacji gospodarczej i poziomu rozwoju, struktury gospodarki, rozwiązań instytucjonalnych, zdolności technologicznych i konkurencyjnych podmiotów krajowych. Rezultaty napływu inwestycji zagranicznych nie są wyłącznie wypadkową wielkości zaangażowanego kapitału, ale są także zależne od tego, w jakim stopniu odpowiada on potrzebom kraju przyjmującego

i warunkom w nim panującym. Należy również pamiętać nie tylko o doraźnych efektach ekonomicznych wynikających z zaangażowania inwestorów zagranicznych, lecz przede wszystkim o konieczności ich rozpatrywania w kontekście potencjalnego długookresowego rozwoju krajowych zasobów i zdolności wytwórczych w warunkach napływu kapitału zagranicznego. W przypadku odpływu kapitału trzeba zwrócić uwagę na stopień komplementarności produkcji krajowej z inwestycjami zagranicznymi o charakterze wertykalnym.

Bibliografia

1. Bożyk P., Misala J., Puławski M.: Międzynarodowe stosunki ekonomiczne. PWE, Warszawa 2002.
2. Drabik I.: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a kształtowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw w gospodarce globalnej, [w:] Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług. Procesy restrukturyzacji i konkurencyjność w przemyśle i usługach. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Oddział w Katowicach – Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego w Katowicach – Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Katowice 2007.
3. Drabik I.: Rola i znaczenie podmiotów niepaństwowych w kształtowaniu współczesnych stosunków międzynarodowych, [w:] Limański A., Drabik I. (red.): Współczesne problemy zarządzania bezpieczeństwem w aspekcie zagrożeń w Polsce, na Słowacji i Ukrainie. WSZMiJO, Katowice 2012.
4. Grzywna Z. (red.): Bezpieczeństwo – ujęcie kompleksowe. WSZMiJO, Katowice 2012.
5. Grzywna Z. (red.): Bezpieczeństwo w procesach globalizacji – dziś i jutro. Tom I i II. WSZMiJO, Katowice 2013.
6. Grzywna Z. (red.): Współczesne zagrożenia w zarządzaniu i bezpieczeństwie. WSZMiJO, Katowice 2014.
7. Jaworek M.: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w prywatyzacji polskiej gospodarki. TNOiK, Toruń 2006
8. Labuzik M., Dziekański P., Olak A.: Polityka bezpieczeństwa w warunkach integracji europejskiej. Bezpieczeństwo, globalizacja – zarys problematyki. Stowarzyszenie „Nauka Edukacja Rozwój”, Ostrowiec Świętokrzyski 2013.
9. Limański A., Drabik I.: Ekonomiczne konsekwencje działalności inwestycyjnej korporacji transnarodowych, [w:] Grzywna Z. (red.): Nowoczesne rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. WSZMiJO, Katowice 2011.
10. Limański A., Drabik I.: Marketing międzynarodowy. Difin, Warszawa 2010.

11. Limański A., Milic-Czerniak R. (red.): Funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w warunkach niepewności. WSZMiJO, Katowice 2010.
12. Limański A., Milic-Czerniak R. (red.): Konkurencyjność podmiotów gospodarczych w warunkach niepewności. WSZMiJO, Katowice 2011.
13. Oczkowska R.: Międzynarodowa ekspansja przedsiębiorstw w warunkach globalizacji. Motywy – strategie – tendencje. Difin, Warszawa 2013.
14. Olak A.: Bezpieczeństwo i zagrożenia społeczne – zarys problematyki. Wydawnictwo Amelia, Rzeszów 2012.
15. Olak A., Nećas P., Kozaczuk F., Krauz A.: Edukacja a poczucie bezpieczeństwa. Wydawnictwo Amelia, Rzeszów 2012.
16. Olak A., Oleksiewicz I. (red.): Bezpieczeństwo i zagrożenia współczesnego świata. MAX-DRUK, Rzeszów 2008.
17. Rozkwitalska M.: Zarządzanie międzynarodowe. Difin, Warszawa 2007.
18. Rymarczyk J.: Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa. PWE, Warszawa 2004.
19. World Investment Report 2013. Global Value Chains: Investment and Trade for Development. United Nations, New York – Geneva 2013.
20. Zorska A.: Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania. PWE, Warszawa 2007.

Abstract

Global inflow of foreign direct investment (FDI) in 2012 decreased by 18.2% compared to the previous year and was around \$ 1.35 trillion. Achieving the level of FDI from the record year 2007 (slightly more than \$ 2 trillion), after its decline in 2008 (\$ 1.82 billion) and the dramatic downturn in 2009 (\$ 1.22 billion), will therefore take longer than it was originally anticipated. In the above outlined conditions from 2012 – for the first time in history – developing countries have adopted more capital in the form of FDI, compared with developed countries. At the same time the involvement of companies from developing countries in making investments in the form of FDI increases. Thereby the perception of FDI as a form of international capital flows taking place mainly in the group of developed countries changes.